

La formiga alada

(ALDC, VII, 1560. La formiga alada)

La *formiga alada* és una “formiga fecunda, mascle o femella, que posseeix ales, bé que les perd fàcilment després del vol nupcial i de l’acoblament” (GEC s. v. *alada*). Predominen les var. que, a partir del nucli *formiga* o *forniga* (cf. mapa 967), que poden aparèixer isoladament (*formiga* 1, 15; *forniga* 53, 91, 96, com el dim. *formigó* 27 o *formigó d’ales* 189), reben un complement relatiu *a*) a les ales o *b*) a la funció de volar.

a) Formiga/formiga alada (o, simplement, *alada*, var. *alaa* 118, *alà* 125), *formiga alera* 130, ~ *d’ales* (Escrig, 1851), ~ *d’ala*, ~ *amb ala*, ~ *amb ales* (val. *formiga en ales* [Pla, 1880]), ~ *amb les ales*, ~ *que ten ales*; der. dim. *aladó* 111, 116, 117, 122, 125; *b) formiga/formiga voladora* (o, simplement, *voladora* 167), *formiga/formiga que vola* 5, 8, 24, 26, 31, 86, 183, *formiga volaire* 12, *formiga volàtit* 80, *formiga*

volanta 88; la comparació amb el vol de la mosca ha provocat l’aposiició *formiga mosca* 94.

Finalment, *reina* 13, 97 es refereix a la funció d’aquesta formiga dins la seva societat.

La isoglossa basada en el determinant *alada* o *amb ales* predomina en el cat. peninsular i insular, mentre que la que es basa en *volar* ocupa una part important del val. com l’eivissenc urbà, tan sensible a l’expansió valenciana visible en tants altres casos (*dacsa*, *aliacrà*, *amprar*, *marraixa*, etc.; cf. Veny, 1999 a: 102-106).

Fabra va incloure com a exemple de *alat*, *-ada* “formiga alada o simplement *alada*” (DG₁, 1932) que el DIEC₁, 1995 va considerar com a entrada: “*Alat*, *-ada* [...] f. Formiga alada” però que el DIEC₂, 2007 va reduir a exemple.

